

Події

У полі зору – фахова передвища освіта

С. 3

Особистість

Маємо за честь привітати

С. 5

Філософський дискурс

Пандемія бездуховності і завдання освіти з її подолання

С. 6

Актуальне інтерв'ю

Що означає бути лідером

С. 7

Президент Володимир Зеленський: «В Україні існує кадровий голод, і цю проблему мають вирішувати держава та вища освіта»

2 червня Президент **Володимир Зеленський** зустрівся з керівниками провідних закладів вищої освіти України. Учасники заходу зазначили, що не мали зустрічі з Головою держави в такому форматі з 2005 року, та висловили задоволення зацікавленістю питаннями вищої освіти.

У зустрічі також взяли участь заступник керівника Офісу Президента **Юрій Костюк** та голова парламентського Комітету з питань освіти, науки та інновацій **Сергій Бабак**.

Учасники обговорили питання оптимізації закладів вищої освіти (ЗВО), розширення їхньої фінансової автономії, рівень зарплат викладачів та умови, у яких навчаються студенти.

Глава держави наголосив, що в Україні існує кадровий голод, і цю проблему має вирішувати вища освіта. «Якщо ми нічого не будемо вирішувати саме з вами, то кадровий голод у країні так і залишиться. Цю проблему держава має вирішувати спільно з вищою освітою», – заявив Президент.

Зі свого боку **Сергій Бабак** заявив, що завдання Комітету з питань освіти, науки та інновацій і парламенту в цілому – створити законодавчі умови для розвитку системи вищої освіти. Наразі Верховна Рада вже зробила окремі кроки щодо змін у системі фінансування університетів, які стимулюватимуть покращення якості.

Тепер у контрактах з ректорами будуть з'являтися показники ефективності за певний час і механізми перевірки цих показників.

Очільники провідних ЗВО наголосили на важливому значенні можливостей для розвитку освіти, які дає новий закон про вищу освіту, залученні бізнесу до формування кадрів, створенні механізмів венчурних фондів, фінансуванні стартапів та в цілому на потребі законодавчих ініціатив для перетворення вітчизняної вищої освіти на сучасну, комфортну та успішну.

За результатами зустрічі Президент **Володимир Зеленський** підписав указ про

створення Ради з питань розвитку вищої освіти в Україні. «Її завданнями, серед іншого, будуть удосконалення якості та змісту вищої освіти в Україні, підготовка пропозицій для вдосконалення законодавства в цій галузі, зокрема щодо фінансової автономії закладів вищої освіти, механізму залучення приватних інвестицій та розвитку державно-приватного партнерства», – зазначив Глава держави.

Згідно з указом, Кабінет Міністрів має розробити та затвердити до 1 листопада поточного року стратегію розвитку вищої освіти на 2021 – 2031 роки.

«Ми повинні сформувати чіткі цілі та готувати конкурентоспроможних фахівців – відповідно до потреб української економіки. Визначити, якими професіями ринок перенасичений, а які, навпаки, будуть гостро затребувані в майбутньому», – зауважив Президент.

Також до 1 грудня цього року Кабмін має затвердити державну програму відновлення та розбудови мережі гуртожитків для проживання студентів.

«Студентські гуртожитки мають бути сучасними, комфортними, а головне – в достатній кількості для потреб іногородніх студентів», – наголосив **Володимир Зеленський**.

Крім того, уряд та Інститут стратегічних досліджень разом з Національною академією педагогічних наук України до 1 вересня 2020 року мають розробити та затвердити державну програму розвитку науково-дослідницької інфраструктури в Україні та план заходів щодо популяризації природничих наук і математики.

«Україна – це земля винахідників та першовідкривачів, визнаних усім світом. У нас повинні з'явитися нові Сікорські, Корольови та Вернадські. Для цього маємо розвивати наукову діяльність у вишах, розбудовувати науково-дослідницьку інфраструктуру, зокрема галузеві лабораторії. Не може бути успішною країна, яка пропонує науковцю тільки стілець, аркуш паперу й ручку. Це треба змінювати», – переконаний Президент.

Юрій ШЕРЕМЕТА,
за матеріалами сайту president.gov.ua

Позашкільна освіта: історія і перспективи

19–20 червня відбулася онлайн Міжнародна конференція «Позашкільна освіта: вчора, сьогодні, завтра» до 20-річчя Закону України «Про позашкільну освіту».

У червні 2000 р. Верховна Рада України III скликання ухвалила Закон України «Про позашкільну освіту», який відповідно до Конституції України визначив державну політику у сфері позашкільної освіти, її основні засади. Ця історична подія мала вагомий вплив на формування людського капіталу, розвиток держави, соціуму і кожної дитини.

Закінчення на с. 3

Повертаючись до ідей Учителя

Нещодавно в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Наукова школа академіка І.А. Зязюна у працях його соратників та учнів», організаторами якої виступили МОН України, НАПН України, Петрошанський університет (Румунія), Міжнародний інститут Менеджменту «IMI-NOVA» (Молдова), Балтійська міжнародна академія (Латвія).

Відкриваючи конференцію, ректор НТУ «ХПІ» **Євген Сокол**, наголосив на ролі видатного педагога сучасності Івана Зязюна в реформуванні вітчизняної педагогічної освіти. Як засновник справді революційної для колишньої радянської освіти концепції педагогічної майстерності, академік Іван Зязюн залишив по собі значну спадщину й наукову школу. Особливу увагу ректор приділив характеристиці значного вкладу академіка І.А. Зязюна в розбудову гуманітарного напрямку в університеті.

Євген Сокол привітав співробітників кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами імені академіка І.А. Зязюна та її завідувача **Олександра Романовського** (який модерував конференцію) з 20-річчям з дня її заснування й побажав нових творчих здійснень.

Олександр Романовський наголосив, що академік І.А. Зязюн увійшов в історію української та світової педагогіки як видатний теоретик, мислитель, філософ, організатор вищої освіти, перший Міністр народної освіти незалежної України.

Своїми спогадами про співпрацю з Іваном Зязюном поділився почесний ректор НТУ «ХПІ», голова Вченої ради університе-

ту **Леонід Товажнянський**. Він зазначив, що Іван Зязюн не лише пропагував інноваційні ідеї щодо розвитку гуманітарного складника університету, а й конкретно допомагав у вирішенні проблемних питань цього потужного і дуже складного навчально-наукового комплексу із глибокими традиціями. Метою діяльності педагогів НТУ «ХПІ» завжди було і є виховання особистості, керівника, лідера, а не бездумного виконавця.

Сучасні проблеми освіти та шляхи їх розв'язання були предметом доповідей академіків НАПН України **Валерія Бикова, Георгія Філіпчука, Івана Беха, Лариси Лук'янової, Романа Гуревича, Анатолія Кузьмінського**.

Директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України **Лариса Лук'янова** розкрила прогностичне значення творчого доробку наукової школи вченого-філософа. Адже саме наукові школи є осередками потужної концентрації творчої енергії й впливу на науковий прогрес. Головною теоретико-методологічною засадою своєї наукової школи Іван Андрійович вважав пошук і творення педагогіки як цілісної глибинної науки, а колективні зусилля спрямовував на нове вирішення фундаментальної проблеми взаємозв'язку теорії і практики в підготовці вчителя.

Ректор Петрошанського університету, професор **Сорин Михайл Радю** (Румунія) наголосив, що НТУ «ХПІ» заслуговує на високе визнання, як один з кращих університетів України та світу. Покоління випускників, підготовлених з великою любов'ю, завзяттям та захопленням, надали популярності у славленому технічному університеті, сприяючи вирішальною мірою прогресу на-

ціональної економіки.

Проблеми та шляхи підвищення якості вищої освіти в Румунії висвітлив професор, почесний президент Петрошанського університету **Ніколає Гліаш** (Румунія). Вчений розкрив чинники впливу на якість освіти академічних відносин між викладачами та студентами: у сучасній освіті студент вже не сприймається як пасивний слухач, а стає партнером викладача у здобутті знань під час навчальної діяльності, якісного оцінювання та визначення свого академічного шляху.

Про особливості дистанційного навчання й онлайн навчання в екстремальних умовах йшлося в доповіді ректора Міжнародного Інституту Менеджменту «IMI-NOVA», професора **Валентина Рейляна** та проректора Міжнародного Інституту Менеджменту «IMI-NOVA» **Валентини Фетинюк** (Молдова). Серед основних причин інвестувати в електронне навчання є розширення доступу до знань, пошук якісного навчання, зниження витрат тощо. Разом з тим, як зазначали доповідачі, потрібні серйозні дискусії освітян щодо впровадження дистанційної освіти.

Приклади педагогічної майстерності Іва-

на Андрійовича як вихователя навів ректор Полтавського університету економіки і торгівлі, професор **Олексій Нестуля**. Він нагадав, що Іван Андрійович завжди демонстрував підлеглим взірці поведінки. Саме особистий приклад І.А. Зязюна часто прокладав шлях до успіху багатьох проєктів.

Професор Львівського державного університету безпеки життєдіяльності **Григорій Васянович** зазначив про педагогічну функцію гармонізації колективу. Гармонізаційне налаштування педагога, його педагогічна майстерність є запорукою гуманізації людських відносин в колективі, уможливує подолання стереотипів, дисгармонійних проявів.

Підсумовуючи роботу конференції член-кореспондент НАПН України, професор **Олександр Романовський** висловив щирі вдячність усім учасникам конференції за плідну роботу та сподівання на подальшу співпрацю.

Юрій ПАНФІЛОВ,
професор кафедри ППУСС
імені академіка І.А. Зязюна
НТУ «ХПІ»

Готуючи наукову зміну заздалегідь

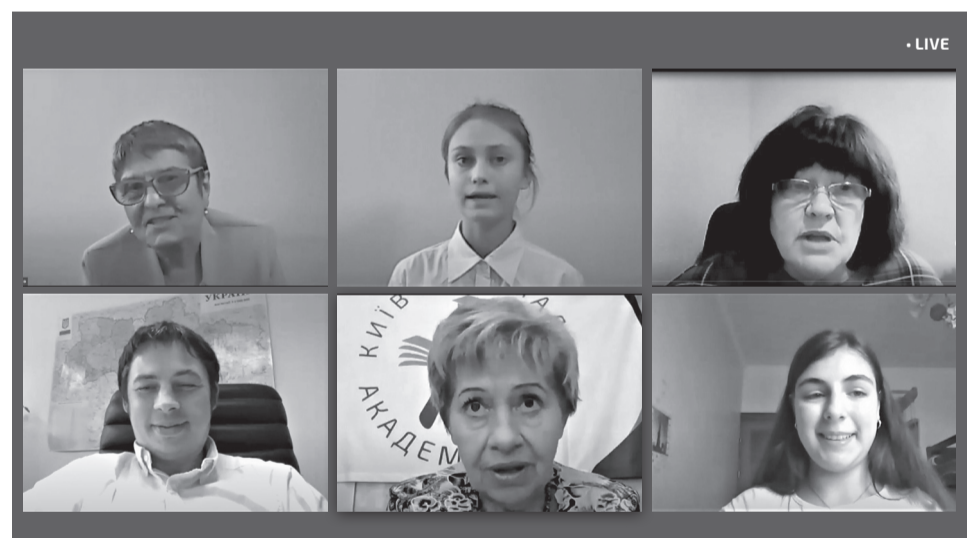
Протягом травня-червня відбулися науково-практичні онлайн семінари «Адаптація обдарованих дітей у дослідницькій діяльності МАН» та «Психолого-педагогічний супровід обдарованих учнів у дослідницькій діяльності Малої академії наук», метою яких було узагальнення наукових досліджень і досвіду та популяризація ранньої наукової діяльності інтелектуально обдарованих учнів.

Організаторами заходів виступили Національна академія педагогічних наук України, Національний центр «Мала академія наук України», Інститут обдарованої дитини НАПН України, Київська МАН учнівської молоді, Український фізико-математичний ліцей КНУ імені Тараса Шевченка, СЗОШ № 1 ім. О.В. Суворова I-III ступенів з поглибленим вивченням англійської мови м. Ізмаїла Одеської обл. Проблема для висвітлення й обговорення на семінарах об'єднала коло актуальних питань із залучення інтелектуально обдарованих учнів до дослідницької діяльності, психологічного і педагогічного супроводу обдарованих дітей у закладах загальної середньої освіти, навчання учнів у Малій академії наук, формування їхніх дослідницьких компетентностей, а також кваліфікації учителів-предметників, які стають керівниками науково-пошукової діяльності учнів. З доповідями виступили наукові працівники установ-організаторів і педагогічні працівники ЗЗСО.

Окреслив і узагальнив проблематику обдарованості на сучасному етапі розвитку суспільства директор Інституту обдарованої дитини НАПН України **Максим Гальченко**. Він наголосив на державній політиці у сфері розвитку й підтримки обдарованих дітей України, співпраці науковців і практиків у залученні інтелектуально обдарованих учнів до високоінтелектуальної праці, розвитку їхньої креативності й творчих здібностей.

Цьогоріч виповнюється десять років Київській МАН учнівської молоді. Начальник навчально-методичного відділу закладу, керівник секції «Педагогіка» відділення філософії і соціології **Лариса Карчина** представила структуру і досвід практичної діяльності Київської МАН учнівської молоді. За десятиріччя заклад став потужним центром позашкільної освіти наукового спрямування. Випускники закладу – а це тисячі учнів – професіоналізуються, стають дослідниками вже у шкільні і студентські роки.

Теоретичні узагальнення з проблем обдарованих дітей у ЗЗСО й рекомендації з їхнього супроводу за результатами наукових досліджень та апробації у діяльності експериментальних майданчиків відділу інтелектуального розвитку обдарованої особистості Інституту обдарованої НАПН України представили завідувач відділу **Ксенія Андросович**, наукові працівники **Лідія Ткаченко** й **Ірина Якимова**. З досві-

дом багаторічної практичної педагогічної діяльності із супроводу обдарованих дітей протягом шкільних років навчання ознайомили директор СЗОШ №1 м. Ізмаїла **Діана Дудченко**, вчителі цієї школи **Надія Дерменджи, Вікторія Рудик, Ольга Чередишченко, Ростислав Дащенко**, заступники директора **Ольга Нестерова, Олена Проценко, Світлана Седова**, практичний психолог школи **Олександр Єні**.

Вимоги до написання робіт, а також процес підготовки науково-дослідницької роботи представили вчитель СЗОШ № 1 м. Ізмаїла **Ірина Хомякова** та вчитель Українського фізико-математичного ліцею КНУ імені Тараса Шевченка **Валентина Потієнко**.

Родзинкою семінарів були учні-манівці, які розповіли, наскільки цікавою і корисною для них є діяльність у Малій академії наук. Це вихованка Київської МАН, учениця СЗОШ №200 імені Василя Стуса

м. Києва **Ольга Ковач**, переможниця змагань з філософії, учениця одинадцятого класу СЗОШ № 1 м. Києва **Катерина Дерягіна**. Долучилися також до обговорення переможці МАН, випускники СЗОШ №1 м. Ізмаїла **Кирило Арфер'єв** (нині студент I курсу Національного авіаційного університету) і **Ксенія Бутрова** (магістр, випускниця Університету Кардіфф Метрополітен, Великобританія).

Ознакою часу стало проведення семінару «Психолого-педагогічний супровід обдарованих учнів у дослідницькій діяльності Малої академії наук» англійською. Записи семінарів викладено на відеохостингу YouTube, вони доступні до перегляду всіма охочими.

Юрій МАЛЬОВАНІЙ,
учений секретар відділення
загальної середньої освіти
НАПН України

У полі зору – фахова передвища освіта

18 червня на базі Науково-методичного центру ВФПО та в онлайн-режимі за підтримки МОН України і НАПН України відбулася Всеукраїнська наукова конференція «Фахова передвища і професійна освіта: теорія, методика, практика». Мета конференції – обговорення актуальних питань і перспектив розвитку фахової передвищої та професійної освіти, наукове і теоретичне обґрунтування щодо вдосконалення та підвищення якості освіти.

У програмних доповідях було порушено широке коло актуальних питань: про фахову передвищу освіту як окремий рівень освіти з пріоритетом практичного складника, автономію закладів фахової передвищої освіти та оптимізацію закладів освіти, що не мають відповідного контингенту студентів, запровадження сучасних інформаційних технологій, диференційований підхід до ЗНО у фаховій освіті, паритет між ринком праці та освітянськими послугами, оновлення змісту освіти і розроблення нових стандартів й ін.

Про хід імплементації закону України «Про фахову передвищу освіту України» доповів генеральний директор директорату вищої освіти і освіти дорослих МОН України **Олег Шаров**. Проблема розвитку фахової передвищої освіти в умовах трансформаційних змін було присвячено доповідь директора Інституту професійно-технічної освіти НАПН України **Валентини Радкевич**. «Формування ціннісного світогляду студентів у процесі професійної підготовки» – тема доповіді завідувача кафедри педагогіки НУБіП України **Руслана Сотівника**. Тенденції розвитку фахової передвищої освіти схарактеризував заступник директора Науково-методичного центру ВФПО **Микола Хоменко**.

З великою зацікавленістю учасники сприйняли доповідь президента НАПН України **Василя Кременя** «Формування інноваційного фахівця – ключове завдання фахової передвищої освіти». Зокрема до-

повідач наголосив, що нині суб'єкт освітньої діяльності – це особистість принципово нової якості з інтелектуально-творчим і професійно-кваліфікаційним потенціалом, що має постійно удосконалюватися в умовах безперервної освіти – освіти впродовж життя. Перевагами фахового коледжу є організаційно-методичні засади його функціонування – відмова від механічного поєднання етапів традиційної системи «школа – заклад вищої освіти», безумовне врахування потреб ринку праці, вдосконалення набутих професійно-технічних характеристик та підготовка до вузької спеціалізації на етапі вищої освіти. Саме фаховий коледж готує майбутнього фахівця до професійної і наукової творчої діяльності, що є результативною, але не завершальною, стадією безперервної системи освіти в Україні та у світі в цілому.

У рамках конференції було презентовано інноваційний досвід організації освітнього процесу, впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних навчальних технологій, кращих педагогічних практик переможців конкурсу педагогічної майстерності «Педагогічний

ОСКАР-2020», який став уже традиційним. Міркуваннями поділилися координатор сектору фахової передвищої освіти Науково-методичної ради МОН України, в.о. директора Верхньодніпровського коледжу Дніпровського ДАЕУ **Володимир Зелений**, директор Івано-Франківського базового медичного коледжу **Володимир Стасюк**, директор Барського коледжу транспорту та будівництва Національного транспортного університету **Йосип Кібітлевський**, директор ВП НУБіП України «Німецький агротехнічний коледж» **Володимир Альохін**, директор Рогатинського державного фахового коледжу **Ігор Тринів**, методист Новоград-Волинського медичного фахового коледжу Житомирської обласної ради, переможець конкурсу «Педагогічний ОСКАР-2020» **Микола Стаднік**, викладач ВСП «Ногайський фаховий коледж Таврійського ДАТУ», переможець конкурсу «Педагогічний ОСКАР-2020» **Наталія Косенчук**.

Був підписаний Меморандум про співпрацю між Національною академією педагогічних наук України та Державною установою «Науково-методичний центр вищої та фахової пе-

редвищої освіти», який передбачає розширення сталих довготривалих зв'язків з метою більш ефективного використання спільних можливостей для організації освітньої та науково-методичної роботи, належного використання педагогічного та науково-педагогічного потенціалу.

Особливу подяку за організацію і проведення конференції учасники висловили академіку секретарю відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України **Неллі Ничкало** і директору Науково-методичного центру ВФПО **Тетяні Іщенко**.

Загалом у конференції взяли участь близько 1500 представників професійно-технічної освіти з усіх регіонів України, у тому числі керівники та педагогічні працівники з 468 коледжів. 124 особи взяли участь в обговоренні у чаті та долучилися до дискусії, задаючи питання спікерам.

Довідково

Нині в системі фахової передвищої освіти України 708 технікумів і коледжів. Контингент студентів складає близько 350 тис. осіб. Порівняно з 1990 роком (понад 750 тис. осіб) кількість студентів зменшилася майже вдвічі. Кількість закладів зменшилася на 5%.

У фаховому коледжі відбувається «м'який», поступовий перехід від школяра до студента. Діти віком 15 років в коледжі мають можливість закінчити цикл навчання за програмою «повної загальної середньої освіти», здати ЗНО та отримати свідоцтво.

Важливою подією у нашій державі стало прийняття у 2019 році Закону України «Про фахову передвищу освіту», реалізація якого потребує врахування інтеграційних процесів, особливості ступеневої освіти і кредитно-модульної системи, творчого врахування нових підходів до їх організації.

Ніна ЛИХОГОД,
завідувач лабораторії
педагогічних інновацій
НМЦ ВФПО

Позашкільна освіта: історія і перспективи

Закінчення. Початок на с. 1

Заклади позашкільної освіти ефективно функціонують у багатьох країнах.

За роки незалежності в Україні заклади позашкільної освіти системи освіти, культури, спорту закінчили десятки мільйонів дітей, щорічно різними формами позашкільної освіти було охоплено понад 5 млн юних українців.

Вихованці, учні, слухачі закладів позашкільної освіти розвивають свої здібності і таланти у сфері освіти, науки, культури, творчості, спорту, здобувають первинні професійні знання, вміння, навички і цінності, організовують свій вільний час, успішно реалізують себе у подальшій життєвій і професійній діяльності.

На конференції обговорено історію та проблеми сучасної позашкільної освіти, як невід'ємного складника освіти, окреслено подальші світові, національні та регіональні перспективи розвитку позашкільної освіти. Панельні дискусії відбулися за такими напрямками: державна політика у сфері позашкільної освіти; витоки підготовки і прийняття Закону України «Про позашкільну освіту»; історія, сьогодення і майбутнє позашкільної освіти; регіональні особливості діяльності закладів позашкільної освіти у Незалежній Україні.

Організаторами конференції стали усі основні стейкхолдери законодавчої влади, освітньої галузі, науки, а також міжнародні партнери.

Конференцію вітали голова Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій **Сергій Бабак**, народні депутати України **Ірина Костанкевич** та **Ірина Верещук**, президент України (1994–2005 рр.) **Леонід Кучма**, президент НАПН України, міністр освіти і науки (2000–2005 рр.) **Василь Кремень**, головний консультант секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій **Євген Красняков**, ректор НПУ імені М.П. Драгоманова **Віктор Андрущенко**, інші поважні особи.

Учасники конференції – видатні постаті історичних подій 2000 р., вчені, працівники органів управління освітою, закладів вищої і позашкільної освіти, наукових установ, ЗМІ, громадськості з усіх областей України, Федеративної Республіки Німеччина, Республіки Білорусь, Республіки Болгарія, Республіки Казахстан, Республіки Польща, Словацької Республіки, Чеської Республіки та інших зарубіжних держав. Загалом понад 2500 учасників.

Ярослав БИКОВСЬКИЙ,
викладач НПУ
імені М.П. Драгоманова,
кандидат педагогічних наук

«Дунай – ріка дружби»: в Ізмаїлі дитячий арт-фестиваль відбувся у дистанційному форматі

1 червня, у Міжнародний день захисту дітей, в Обласному Центрі естетичного виховання, що в Ізмаїлі, презентовано щорічну міжнародну виставку-конкурс дитячої творчості «Дунай – ріка дружби». Фестиваль знов об'єднав талановитих дітей Придніав'я та близького і далекого зарубіжжя. Цього разу через карантинні обмеження фестиваль був проведений у дистанційному форматі.

Підсумкова виставка кращих робіт, представлена в Ізмаїльській картинній галереї – це калейдоскоп дитячої творчості в усіх його проявах, безмежної фантазії доброго погляду на навколишній світ. В експозиції представлено понад 250 кращих робіт конкурсу юних ізмаїльців – учнів Ізмаїльської дитячої художньої школи, Дитячої школи мистецтв ім. С.О. Малаховського, Станції юних техніків, Палацу дітей та юнацтва м. Ізмаїля.

Дистанційно у урочистому підбитті підсумків взяв участь губернатор Одеської області **Максим Куцый**, особисто був присутній міський голова Ізмаїля **Андрій Абрамченко**.

Міжнародний дитячий фестиваль «Дунай – ріка дружби» є прекрасним місцем, де дорослі дають можливість великій кількості талановитих дітей реалізувати свій творчий потенціал, – зазначив голова Одеської обласної державної адміністрації **Максим Куцый**. – У мене є пропозиція – після закінчення фестивалю кращі роботи розмістити у приміщенні обласної

державної адміністрації, аби ще більша кількість людей змогла побачити, якими молодими талантами повниться наша область.

Сім років фестивалю, шість тисяч дітей з різних країн за цей час представили свої роботи. Ми впевнені, що традиція триватиме й надалі, і сподіваємось на підтримку обласної державної адміністрації. Щорічно ми проводимо фестиваль в Міжнародний день захисту дітей, і це символічно, – наголосив міський голова **Андрій Абрамченко**.

Усього представлено понад 600 робіт від 517 учасників. Роботи виконано в техніках гуаш, акварель, кольорові олівці, граттаж, аплікація, витинанка, батік, лиття з паперу, кераміка, лялька-мотанка. З початку заснування конкурсу представницьке міжнародне журі, сформоване з провідних фахівців культури і мистецтва різних країн, проводить інтерактивне голосування на офіційному сайті Ізмаїльської студії телебачення. Підсумки оголошують за номінаціями живопис, графіка, декоративно-прикладне мистецтво з урахуванням вікових груп. Нині оцінювало роботи компетентне журі представників з Литви, Великобританії, Болгарії та України на чолі з народним художником України, головою Національної спілки художників України **Анатолієм Горбенком**.

Час карантину показав, наскільки важливо займатися творчістю. Це підтримує дух, дає радість, перспекти-

ву, – наголосила директор Дитячої художньої школи **Євгенія Іванова**.

Директор Обласного Центру естетичного виховання **Ірина Федорова** розповіла: «У виставці-конкурсі Одещина традиційно представлена наймасштабніше. Також цього року до нас приєднались діти з Молдови, Італії, Йорданії, Великої Британії, Болгарії. Приємно, що фестиваль отримує підтримку адміністрації міста й керівництва області. Це важливо, адже переможці отримують серйозні нагороди і премії».

Висловила свої враження й засновниця Ізмаїльської картинної галереї **Емілія Свєдкімова**: «Діти настільки талановиті, що будь-який музей можуть прикрасити їх роботи. Існує неймовірна країна – країна дитинства, в цій кра-

їні живуть фантазери і мрійники. Саме вони населяють наш прекрасний край, саме вони створили ці чудові картини, і простягнули руку дружби, любові і добра всім дітям світу».

Варто відзначити, що роботи, представлені в експозиції, можна розглянути в усіх деталях: головний зал Ізмаїльської картинної галереї нещодавно прикрасило нове професійне музейне освітлення, з яким допомогла міська адміністрація.

Фестиваль «Дунай – ріка дружби» – гордість ізмаїльців – щороку представляє світу все нові таланти, стверджуючи, що творчість не має кордонів.

Тетяна КОНОВКА,
журналіст,
м. Ізмаїль, Одеська обл.

Згадуючи тиждень психології: екскурс в історію і сучасність

23 квітня 2002 року в Міністерстві освіти і науки України відбулось засідання колегії під головуванням тодішнього міністра Василя Кременя, яке вперше в новітній історії нашої держави розглянуло питання «Про стан і перспективи розвитку психологічної служби». На засіданні колегії були запрошені видатні науковці-психологи – **Сергій Максименко, Валентин Рибалка, Тамара Яценко, Іван Цушко, Василь Скребець**, практично усі керівники психологічних служб областей – **Сергій Подмазін, Ігор Корнієнко, Діана Романовська, Ірина Марухіна, Марина Лемак, Олена Маринушкіна** й інші. Після успішного завершення роботи колегії зібрання психологів вирішило відзначити професійне свято практичного психолога саме 23 квітня.

Започаткована пам'ятного дня, традиція живе. Кожного року в квітні психологи збираються разом, щоб обмінятися досвідом, оп-

рилюднити свої здобутки перед колегами, зустрітися зі студентами – майбутніми психологами. Відбуваються виставки, конференції, фестивалі. Це означає, що психологи свідомі значущості своєї професії і поважають один одного, відчувають причетність до великої професійної родини.

Всеукраїнський день психолога – свято спільних світоглядних цінностей, свято реального, практичного, інструментального гуманізму. Свято професіоналів, що звикли бути поряд з іншою людиною у найскрутніші моменти її життя. Психологи завжди були у вирі подій нашого буремного сьогодення – Чорнобильської катастрофи, Революції гідності, війни, тепер – COVID-19... Всюди, де необхідна допомога людині. Надаючи таку допомогу, психологи нерідко ризикують своїм життям і здоров'ям.

Щоденна праця психолога – це суттєвий важіль у реформуван-

ні освіти, підвищенні якості освітньої діяльності, забезпеченні реального дитиноцентризму. В силу цивілізаційного розвитку суспільства проблем, з якими тепер доводиться працювати психологам, стає все більше й більше, відповідальність за результати праці підвищується. Проте я переконаний – ми всі негаразди подолаємо.

От і цього року наукові співробітники Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України протягом десяти днів, в рамках святкування Всеукраїнського дня психолога, публікували науково-методичні доробки на офіційних сторінках у соціальних мережах.

Ознайомившись із поданими нижче темами, можна зрозуміти обшир психологічної допомоги, що її надають фахівці – наукові працівники УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, та

звернутися по допомогу:

Віталій Панок. «Пандемія і проблема соціального дистанціювання»; **Віталій Панок, Надія Лунченко.** «Стрес та стійкість до стресу у дітей дошкільного віку і школярів»; **Ірина Ткачук.** «Профориєнтаційне заняття для учнів 10-11 класів «Побудова особистого професійного плану»; **Наталія Сосновенко.** «Протидія булінгу в учнівському середовищі» Заняття з елементами тренінгу для учнів і учениць 8-11 класів»; «Протидія булінгу в дитячому середовищі» заняття з елементами тренінгу для учнів і учениць 5-7 класу; Онлайн вебінар «Конфлікт. Насильство. Булінг. Різниця в чому?»; Як пережити карантин та зберегти емоційне здоров'я – у розмові з практичним психологом Наталією СОСНОВЕНКО; **Руслана Мороз,** «Психотерапія дітей та підлітків»; «Вправи та техніки для дітей дошкільного віку під час кризового періоду»; «Психологічний аналіз сімейних міфів сучасної української сімейної системи»; «Вправи і техніки на етапі стабілізації та накопичення ресурсів»; **Ігор Корнієнко.** «Соціально-пси-

хологічні аспекти суїциду неповнолітніх»; «Психологічна корекція порушень міжособистісних стосунків в парі»; **Тетяна Гніда.** «Ресурси особистості»; **Віта Байдик.** «Психогігієна професійної діяльності педагога в умовах карантину». Психологічні поради; «Плануємо свої життєві плани»; **Діана Романовська.** «Психологічні поради батькам: як зберегти психічне здоров'я дітей в період карантину»; **Юлія Бондарук.** «Застосування методики створення історій разом з дитиною. Робота з кубиками «story»; **Юрій Луценко.** «Основи мотиваційного консультування в роботі психолога-консультанта»; **Ірина Марухіна.** «Роль практичного психолога у подоланні негативних наслідків надзвичайних ситуацій»; **Юлія Гонкало.** «Якісний сон як важлива складова психічного здоров'я».

Віталій ПАНОК,
директор Українського НМЦ
практичної психології
і соціальної роботи
НАПН України,
доктор психологічних наук,
професор, член-кореспондент
НАПН України

Афоризм – це не лише влучний вислів

19 червня було підбито підсумки V Всеукраїнського конкурсу авторських афоризмів, який організували й провели кафедра культурології та філософської антропології НПУ ім. М.П. Драгоманова разом з Асоціацією філософського мистецтва. Захід пройшов творчо і натхненно, у гармонії духовності й душевності. Звучали афоризми номінантів та історії їх творення. Голова журі конкурсу – доктор філософських наук, професор **Назін Хамітов** провів майстер-клас, прочитавши фрагменти з нової книги «Афоризми долі». Тривала надзвичайно піднесена атмосфера доброзичливості і любові.

– Із задоволенням повідомляю, що наш Конкурс поступово стає міжнародним, зокрема, дуже цікаві афоризми прислала Ваня Ангелова – член Академії наук Болгарії, професор Великогирновського університету ім. Святих Кирила і Мефодія, член Болгарського Сою-

зу письменників і Всесвітньої Федерації поетів «Poetas del Mundo», й інші автори з різних країн, – повідомив Назін Хамітов.

До поважного журі увійшли доктори філософських наук, професори **Світлана Крилова** (заступник голови), **Людмила Шашкова, Марина Препотенська, Ярослав Любовий**, кандидат історичних наук, журналіст, координатор молодіжного всеукраїнського журналу «Стіна» **Наталія Костилева**, доценти **Валерій Жулай, Людмила Шкіль, Інна Цимбалій**.

Переможців визначено у чотирьох номінаціях.

У номінації «Глибина смислу» перемогли: **Ваня Ангелова** (Болгарія) – Коли діти й батьки починають думати однаково, це означає, що час бути разом пройшов; **Андрій Кулик** (м. Київ) – Любов як оберіг, завжди повинна бути при собі; **Костянтин Зотов** (м. Київ) – Штучний розум може

бути небезпечним тією мірою, якою може бути небезпечним його творець.

У номінації «Глибина зцілення»: **Владислава Зайчко** (м. Київ) – Хто може встояти на ногах, не втративши людяності – той зможе ВСЕ!; **Надія Павленко**, (м. Київ) – Потрібно не боятися глибини, аби не потонути на міліні; **Юлія Новикова** (м. Київ) – Думала, що воюю з Іншим, виявилось – із собою...; **Тарас Валигура** (м. Київ) – Відкладаючи щось до кращих часів, ми відкладаємо кращі часи.

У номінації «Глибина іронії»: **Надія Павленко** (м. Київ) – Творити – як цілуватися: спочатку не наважешся, а потім хочеться ще і ще; **Христина Железняк** (м. Маріуполь) – Диван чи світ – вибір за тобою; **Микола Півень** (м. Львів) – Незнання мови не звільняє від відповідальності за наслідки; **Ірина Ткаченко** (м. Київ) – Любов до себе не можна доручати нікому.

У номінації «За оригіналь-

ність бачення»: **Лідія Ляшенко** (м. Київ) – Моє життя – метаморфоза: вчора – поезія, а зранку – проза; **Тетяна Логвиновська** (м. Київ) – Довіра – це річка золота, яка тече поміж душами; **Євген Лапін** – Якщо ви поспішаєте, значить, щось йде не так.

Спеціальний диплом «За життєву мудрість»: **Наталія Терлецька** (м. Київ) – Народження, що дається вищими силами, ніколи не завершується; **Олена Осадча** (м. Біла Церква) – Моральність – рятувальна шлюпка у океані можливостей; **Юлія Новикова** (м. Київ) – Красивий зовні той, хто внутрішньо вільний; **Олександра Соколова** (м. Київ) – Вимагати чи просити? – Відпустити; **Ілона Рашковська** (м. Київ) – Якщо навколо тебе все погано, люди, що оточують, не красиві, фарби не яскраві, заглянь собі у душу, відповідь там...; **Вікторія Сидельникова** (м. Миколаїв) – Дарувати радість людям – найкращий внесок у життя; **Ганна**

Нівня (м. Одеса) – У період карантину мало з'явиться нове, найважливіше зізнання в коханні: «Я готовий (готова) бути з тобою на самоізоляції»; **Варвара Лозко** (м. Одеса) – Поспішай жити, квапся сказати про свою любов до людей, про те, які вони нині красиві, й промовчати про те, якими були учора засмученими; **Костя Мадей** (м. Київ) – Жити довго – говорити коротко; **Олена Батюк** (м. Київ) – Штучний інтелект може багато, але ніколи – просто посидіти й помовчати про щось удвох; **Павло Нестеренко** (м. Ніжин) – Перед смертю всі рівні, а безсмертя наслідують лише особистості; **Наталія Заборська**: З тими, хто говорить життю «так» у пошуках смислу, завжди буде почуття світлого суму...; **Лариса Сіра** (м. Київ) – На що спрямовано страждання чи сміх – видає людську сутність; **Лілія Тітаренко** (м. Київ) – Загальнолюдське щастя зароджується на порозі твого дому; **Альона Харіна** (м. Суми) – Єдина чесність, яку не треба доводити – чесність болю; **Леся Тишковська** (м. Київ) – Наодинці з Любов'ю... Ні, це неможливо: потрібен хтось третій; **Ярослав Головенко** (м. Суми) – Кожен зможе навчити папуго говорити, але ніхто не зможе навчити його бути людиною; **Олена Немцева** (м. Суми) – Інепомітна стежинка може привести до великого щастя.

На сторінці соціальної мережі Facebook «Філософська антропологія» виставлено афоризми з метою визначення переможця глядацьких симпатій.

Світлана КРИЛОВА,
заступник голови журі
V Всеукраїнського конкурсу
авторських афоризмів

МАЄМО ЗА ЧЕСТЬ ПРИВІТАТИ

До ювілею доктора історичних наук, професора, ректора Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Олександра Івановича Курка

Час – вічна і непізнана субстанція, доки він не суб'єктивується в історії у людському житті. Через відчуття часу ми співмірюємо себе з вічністю, зрозумівши, що «не час минає, а минаєм ми». Саме в часі споконвічно існує людина, у часі вона утриває себе, у часі відбувається становлення самості. Отак на хвилях часу, де сплетено воєдино «і день, і ніч, і мить, і вічність, і тиша, і дев'ятий вал», зустрічає свій ювілейний день народження Олександр Іванович Курок – людина, за плечима якої наповнене, складне, цікаве, багатогранне, багате досвідом, друзями, ґрунтовними результатами життя, що підтверджує інтелектуальність, інтелігентність, духовну елітарність цієї особистості.

2020 р. для Олександра Курка, ректора Глухівського НПУ ім. О. Довженка – ювілейний. Це, звичайно, не патонівська надповна дата, але статечна шістка з елегантною п'ятіркою – дуже поважно, гідно, красиво. Освітня когорта вітає керманіча закладу з 65-літтям, із яких 40 років віддано благородному служінню Глухівському університету.

Восвітньому видноколі Сіверщини Олександр Іванович – ректор із двадцятилітнім стажем, під керівництвом якого виш перетворився з невеликого провінційного педінституту на один із кращих педагогічних університетів регіону. Під орудою О.І. Курка, який поєднує в собі найкращі риси сучасного управлінця-педагога, у співпраці з колегами, у дискусіях і роздумах, виробляється стратегія розвитку Глухівського НПУ ім. О. Довженка – найстарішого педагогічного вишу України, історична місія якого – підготовка висококваліфікованого, інтелігентного і вимогливого Вчителя – патріота України, провідника національних інтересів, носія загальнолюдських цінностей, конкурентоздатного у вітчизняному та європейському освітньому просторі. У 2001 р. Інституту надано статус університету, у 2008 – присвоєно ім'я його видатного випускника Олександра Довженка. Указом Президента України № 792 від 01.10.2009 університету надано статус національного. Ректор зробив усе, щоб університет став провідним освітнім осередком Сіверщини з підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів. Нині у структурі вишу функціонують факультети, професійно-педагогічний коледж, науково-дослідні лабораторії, аспірантура, докторантура, спеціалізована вчена рада, наукова бібліотека, видавництво, регіональний центр «Школа – ЗВО – Управління освіти», відокремлені структурні підрозділи, розвинуті соціальна інфраструктура та господарський комплекс.

За цими значущими для професійної діяльності складниками – людина, у душі якої завжди теплиться «солодкий та коханий дим» рідної Кролевеччини, мальовничого села Мутин – землі, де він народився червневої літньої пори, коли «немов чарівні декорації – жасмин, троянди і бузок», де зростав, усотував враження дитинства. Цей Берег Дитинства святий і дорогий для Олександра Івановича, любов до нього він несе крізь усе своє життя, саме тут зародили-

ся його цінності – цінування життя, любов до сім'ї, убоління за обрану справу.

Висококваліфікованим фахівцем із досвідом роботи у 1981 р. Олександр Іванович розпочав педагогічну діяльність у Глухівському інституті імені С.М. Сергєєва-Цєнського (тепер Глухівський НПУ імені Олександра Довженка), де розкрилися його здібності як науковця, педагога, організатора, управлінця. Тут він пройшов шлях від викладача до ректора: з 1982 р. – завідувач кафедри фізичної культури, з 1995 р. – декан факультету дошкільного виховання, з 1999 р. – проректор із соціально-економічних питань, з 2000 р. – ректор університету.

У 1994 р. захистив кандидатську дисертацію та здобув науковий ступінь кандидата педагогічних наук, у 1996 р. присвоєно вчене звання доцента, а у 2002 р. – професора. У 2011 р. захистив дисертацію, здобувши науковий ступінь доктора історичних наук.

Стрижнем, довкола якого обертається доля високошанованого ювіляра, є професійна майстерність, що включає і вимогливість до себе й колег, і поміркованість та діловий хист, і вміння створити унікальний творчий клімат співпраці. «Радарне» відчуття часу і змін, передчуття подій спонукає Олександра Івановича активізувати діяльність університету в європейському освітньому просторі. Пріоритетним принципом управлінської діяльності О.І. Курка є виваженість і продуманість кадрова політика: кращими науково-педагогічними працівниками університету є його випускники – ті, хто знає історію своєї альма-матер, усвідомлює її призначення і високу місію гідного служіння національній освіті, виховання інтелектуального потенціалу держави, утвердження національної ідеї.

Недарма мовлять, що мудрість керівника – основа всіх починань і звершень. Ім'я нашого ректора передусім для Глухівщини і Сумщини асоціюється з поступальним зростанням потужностей університету (інтелектуальних, матеріальних, фінансових тощо). І це в умовах затяжних, складних трансформаційних соціальних викликів для вищої освіти, що, увірвавшись у 1990-х рр. ХХ ст. у життя активно входять у свою новітню стадію. **Нова школа можлива лише з приходом нових учителів: умотивованих, успішних, креативних. Саме ця теза лежить в основі організації процесу і змісту підготовки вчителя в Глухівському НПУ ім. О. Довженка. Створення умов для підготовки вчителя до роботи в умовах НУШ здійснюється у тісній співпраці з НАПН України, за особистої участі її президента Василя Кременя.**

Коллектив університету під керівництвом ректора працює над проблемами формування високого професіоналізму майбутніх фахівців освітньої сфери, опанування нових технологій навчання, вироблення індивідуального стилю педагогічної діяльності, готовності працювати творчо.

Ювілейна дата дає змогу усвідомити творчий доробок Олександра Івановича на багатій і плідній життєвій ниві. Внесок О.І. Курка в розвиток освіти і науки вищої школи України значний: понад 120 наукових та навчально-методичних праць; сучасні курси теорії і методики фізичного виховання, історії педагогіки; навчальні посібники для студентів педагогічних ЗВО, вихователів, учителів – усіх тих, хто цікавиться фізичним вихованням молодого покоління, історією української педагогічної думки. Підготував трьох кандидатів педагогічних наук. Актуальними для формування фахової компетентності здобувачів вищої дошкільної освіти є наукові здобутки О.І. Курка: фундаментальна праця – підручник «Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку», написаний у співтворстві з академіком Е.С. Вільчковським і неодноразово перевиданий, посібник «Фізичне виховання дітей у дошкільному закладі», навчально-методичний посібник «Психолого-педагогічні аспекти навчання складних рухових дій», навчальні посібники «Теорія і методи-

ка навчання складних рухових дій», «Розвиток складних рухових дій», колективна монографія «Система підготовки майбутніх вихователів до фізичного виховання дітей дошкільного віку», підготовлена за науковим керівництвом ювіляра.

Життєва палітра ювіляра яскраво відтворює еталонний приклад гармонії педагогічної, управлінської діяльності й теплої сімейної волища, що оберігає, підтримує, надихає щоднини й щогодини. Неспортивною цінністю та поштовхом до результативної, плідної науково-педагогічної й управлінської діяльності є для Олександра Івановича його сім'я. Дружина ректора – Ку-

Високошанованому ректору, професору Олександру Курку

На новому витку життєвола, на вічних хвилях часу дозволяє засвідчити Вам, шановний Олександр Івановичу, визнання і повагу. Бажаємо довгих літ на-тхненно-творчого життя, сили, снаги, здоров'я, плідної праці в мирі й шанобі на благо нашої Вітчизни, безмежної любові, вдячності й поваги від рідних, друзів, колег. Хай Ваші душа та серце й надалі резонують виключно з добром, любов'ю, людською радістю, а дорога, яку Ви торуєте, буде зоряною! Хай таланить на одностудентів, доброзичливих та щирих людей, а накопичений життєвий досвід і мудрість допоможуть досягти нових звершень! Хай щастя переливається через край часу, зігріває серце, говорить із Вами без рими, тримає в теплих руках-крилах Вашу сім'ю!

На честь Вашого ювілею нехай дзвенить кришталь вітань святкових!

З ювілеєм, пане Ректоре!
З Днем народження, Олександр Івановичу!

рок Віра Панасівна, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, очолює в університеті спеціалізовану вчену раду з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) педагогічних наук, завідує кафедрою технологічної і професійної освіти, опікується розвитком технологічної освіти на теренах Сумщини та України. Двоє синів Олександра Івановича та Віри Панасівни, взоруючись на батьків, теж працюють в освітній сфері, стали кандидатами наук.

У ювілейні дні зазвичай прийнято звеличувати звершення «винуватця урочистостей». Заслуги О.І. Курка в освітній галузі присутні, тож і належно відзначені державними та громадськими нагородами, почесними званнями, пошануванням освітян. Він – відмінник освіти України, заслужений працівник народної освіти України, кавалер орденів «Знак пошани», «За заслуги» III ступеня, ордена Української православної церкви преподобного Нестора Літописця, нагороджений нагрудними знаками МОН України «Петро Могила», «За наукові досягнення», Національної академії педагогічних наук України «Ушинський К.Д.», депутат Сумської обласної ради трьох скликань. Життя продовжується, і треба надалі робити свою справу, слугувати науці, освіті, суспільству. Попереду в Олександра Івановича Курка нові наукові задуми, цікаві креативні проекти, їх утілення, веселкові дні й красні літа.

Із глибокою шанобою

Коллектив
Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Петро САУХ,
академік-секретар
Відділення вищої освіти НАПН України,
доктор філософських наук, професор,
академік НАПН України

Зростання відчуженості, байдужості, почуття покинутості, втрата милосердя, тяжіння до мінімізації зусиль і максималізації «кайфу», тілесної насолоди і зручностей – усе це стає сьогодні нормою. «Досвід нелюдськості, – говорить сучасний французький філософ **Андре Глюксман**, – для нас набагато більше відчутний і зрозумілий, ніж досвід досконалої людськості». «Ми живемо в світі, – з гіркою зазначає **Едуардо Галеано**, – де похорони важливіші за померлих, де веселля важливіше за любов, де зовнішність важливіша за розум. Ми живемо в культурі упаковки зневажливого змісту... Не випадково таку глибоку стурбованість з цього приводу висловлюють вчені Римського клубу в ювілейній доповіді «Come on!» («Старий світ приречений! Новий світ неминучий!», 2018 р.). Ця проблема стала однією із головних у більшості доповідей знакових фігур на Всесвітньому економічному форумі в Давосі (2020 р.). Тобто духовна криза постає нині загальносвітовою проблемою. Не оминає вона, у тому числі, й зовні благополучні країни. Не є винятком і Україна.

У нас, де фактично заблоковані канали вертикальної соціальної мобільності, усе це набуває потворних форм – зростає наркоманія, алкоголізм, дитяча і підліткова проституція, агресивність і жорстокість, а засоби масової інформації пропагують насилья, егоїзм і аморальність як соціальну норму. Яскравим прикладом духовної спустошеності стали відомі події, пов'язані з коронавірусом. Як справедливо сказав у свій час чеський Президент **Вацлав Гавел**, «за сталінської диктатури ми сиділи в клітках, нас випустили і ми опинилися в джунглях».

Й долаємо ми ці «джунглі» дивним чином. Усе, що не пов'язано з принципом товарності (честь, співчуття, дружба, любов, професійна гідність тощо), відводиться на задній план і позбавляється соціального і культурного престижу. Цей вузький, примітивний прагматизм невпинно деформує світогляд, особливо молодих людей. Не випадково уява нашої молоді про успішну трудову діяльність (не без «допомоги» сім'ї, новоспечених «коучів успіху», грантових експертів) зорієнтована на фантастично обездушений спосіб життя скоропілих «слуг народу», бізнесменів, кліпових експертів та шоуменів.

Скромні соціальні ролі вже нікого не влаштовують і вважаються долею невдах. Чи не тому ми стали свідками тотального агресивного непрофесіоналізму? «Неуки, – пише наш вітчизняний письменник **Олександр Ірванець**, – роззирнувшись і переконавшись, що такі становлять у громаді більшість, перестали соромитися свого нещастя, проголосивши його нормою». Про цю цінність свого досвіду, моральних авторитетів, милосердя загалом вже не йдеться. Значна частина молоді категорично налаштована на заперечення авторитету батьків, авторитету дорослих, який завжди був імперативом виховання в усі часи, в усіх культурах і релігіях. Фізіологічна неохочість, яка несе в собі неприйняття того, що створили попередні покоління – дуже небезпечна хвороба. Вона спонукає жити навромацки, й робити майбутнє книгою сліпих.

Звісно, логічно виникає декілька питань. Перше: *чим усе це пояснити?* Й друге, традиційне, – як це здолати?

Пандемія бездуховності і завдання освіти з її подолання

Коли йдеться про духовність, дуже хочеться бути оптимістом... Але це не так просто, особливо коли ти філософ за фахом. Макс Шелер, фундатор філософської антропології, ще на початку ХХ століття зазначав, що людина ніколи в історії «не ставала настільки проблематичною для себе, як у наш час». Повною мірою усвідомлюєш це сьогодні, коли стан внутрішнього світу людини викликає глибоке занепокоєння, пов'язане із зміщенням духовно-моральних цінностей, руйнуванням і спотворенням ідеалів. Достатньо озирнутися навколо...

Пояснюється духовна криза багатьма причинами, серед яких соціально-економічна стагнація, війна, відсутність чітко визначених ідеологічних орієнтирів, безвідповідальність засобів масової інформації тощо. Кожна з них могла б стати предметом окремого аналізу. Але в контексті означеної проблеми мене займає інше – чи є у цьому доля вини нашої освіти, яка мала б (як і сім'я, і церква) спрямовувати людину на досягнення максимального розквіту духовних, інтелектуальних, фізичних можливостей?

Щоб відповісти на це питання, потрібно звернутися до реалій нашого освітянського життя. Згідно із Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті, Національною стратегією розвитку освіти України на 2012–2021 роки освіта має орієнтуватися на формування духовно багатого особистості, бути демократичною в світовому освітньому просторі. Стратегічно – бездоганно. Як свідчать міжнародні експерти, вітчизняна освітянська стратегія відповідає вимогам часу, сучасним перспективним європейським і світовим стандартам і тенденціям їх розвитку. Здавалось би, за умови її реалізації, ми не мали б зустрічатися з тими негативними явищами, які турбують зараз кожного з нас. Але незважаючи на це, жива практика освітнього процесу залишається незмінною. Виховання у ньому має автономний й безсистемний характер. Воно не відіграє у розбудові демократичного процесу випереджувальну роль, не запобігає соціальній деградації і диференціації та не сприяє самоорганізації й особистісній ініціативності й, водночас, відповідальності молодих людей. І, як це не прикро констатувати, теорія і практика виховання не дають відповіді на питання, як жити гідно й успішно, а суспільство втрачає свої гуманістичні функції, перестає бути засобом і живильним середовищем духовного і морального розвитку особистості.

«Сучасний педагог мусить рахуватися із радикальними змінами у житті молодих людей, сповідуваними цінностями, способом і стилем їх життя. Рахуватися, звісно, не означає схвалювати (особливо, коли йдеться про негативні явища), а передбачає розроблення стратегії ефективних дій для подолання зла, запобігання йому або пом'якшення його наслідків. Новий гуманізм не ідеалізує людину, не заперечує наявності в ній антигуманного, деструктивного. Він виходить із визначення пов'язаності усіх людей у добрі і злі. Адже, визнавши свободу людини, ми тим самим визнаємо її відкритість до добра й зла»

Першим, що кидається у вічі, є комерціалізація й масовізація освіти. Освіту оголошено сектором економіки, триває «комодифікація пізнавальної діяльності», перетворюючи знання в товар, в річ для комерційного використання. «Товарна» концептуалізація освіти, що стала калкою культурного розуміння сучасної епохи, обмежує істинне призначення і функції освіти не лише по відношенню до людини як особистості, але й щодо більш широкого горизонту функціонування суспільства. Суспільство, держава, можновладці, відповідальні за формування політики в галузі освіти й науки, схильні сприймати її в образі машини, яка спроможна генерувати нові технології. Від подібного типу науки й освіти вже не вимагається ні пояснення, ні розуміння речей і явищ, а тим паче вписування знання в дискурс загального сенсу буття, його духовно-моральних імперативів та гідності людського життя. Достатньо того, що вони дозволяють ефективно змінювати світ речей, перетворюючи в ідола «всеохопне полегшення» життя.

Другим є факт переходу до ліберальної моделі освіти, яка, як виявилось, формує людину, що характеризується небезпечною самовпевненістю і неконтрольованим активізмом. Вона продукує поверхневість і безвідповідальність, знижує вимогливість до себе, знецінюючи за-

гальнозначущі цінності, істини та імперативи. Останні підмінюються цинізмом й вседозволеністю у досягненні власних цілей. В голові у такої людини «кліпова каша», фундаментальних знань – нуль, але при цьому вона уявляє себе експертом з будь-яких питань.

Третім є факт масштабної деформації ціннісно-сислової орієнтації молодого покоління. Смісловитими орієнтирами стали влада, матеріальне благополуччя і гроші, успіх за будь-яку ціну. Звідси актуалізація професій у системі «людина – людина», «людина – знакова система». Професійні ролі в структурі трудового потенціалу «людина – природа», «людина – техніка», а тим паче «людина – школа» нікого не влаштовують. Іноді створюється враження, що зараз є потреба в словоблудливих дилетантах, шоуменах, а ще в тих, хто робить «гроші з повітря». Тільки не в тих, хто створює матеріальні цінності. З цим пов'язано, що 50% випускників шкіл демонструють інфантильне ставлення до обраної професії, а з 80%, які стають студентами, збираються працювати за обраною спеціальністю лише 14%. Для більшості студентів головна мотивація – державна стипендія й диплом за будь-яку ціну.

Четвертим є катастрофічна розбалансованість навчально-виховного процесу на усіх рівнях освіти. Паралельні раніше вектори освіченості та культурного розвитку тепер розбігаються, а навчання (у його нинішніх формах) далеко не завжди веде до вихованості й інтелігентності. Філософські основи навчально-виховного процесу, в якому донедавна панували принципи пріоритетності людини як особистості, свободи вибору цінностей, реалізації можливостей саморозвитку, незважаючи на красиві декларації педагогів-теоретиків, поступово руйнуються. Навіть у контексті Болонського процесу розрив між навчанням і вихованням загрожує збільшуватися. Більше

розуміння людиною світу й себе в ньому, але й уміння певним чином упорядковувати й свідомо гармонізувати свої взаємовідносини з природою та іншими людьми, займати відповідну життєву позицію. Абсолютизація ролі спеціалізації неминує призводити до перетворення людини лише на якусь функцію, простий засіб, інструмент її здійснення і, навпаки, абсолютизація універсалізації веде до вироблення в людини верхоглядства, дилетантизму, депрофесіоналізації. Органічне поєднання спеціалізації та універсалізації освіти вимагає виокремлення у її змісті, з одного боку, таких елементів або форм, які є універсальними (тобто необхідними у всіх видах життєдіяльності за будь-яких умов), а з іншого – таких, що мають лише вузько функціональне призначення, тобто необхідні лише в якомусь окремому виді діяльності. Якщо перші з них складають «ядро» освіти, є її багаторазовим компонентом, то другі можуть змінюватись, постійно оновлюватись залежно від майбутньої професії, регіональних особливостей або профілю подальшого навчання.

По-третє, сподіваюсь, що переоцінка цінностей, тектонічні зсуви в їх ієрархічній системі спонукатимуть до життя нове педагогічне мислення, яке ґрунтувалося б на ідеї так званого *нового гуманізму*. Подобається нам, чи ні, ми мусимо сприймати людину як у площині екзистенціалу «бути», так і у площині культури володіння та споживацтва, що характеризується екзистенціалом «мати». Тобто сучасний педагог мусить рахуватися із радикальними змінами у житті молодих людей, сповідуваними цінностями, способом і стилем їх життя. Рахуватися, звісно, не означає схвалювати (особливо, коли йдеться про негативні явища), а передбачає розроблення стратегії ефективних дій для подолання зла, запобігання йому або пом'якшення його наслідків. Новий гуманізм не ідеалізує людину, не заперечує наявності в ній антигуманного, деструктивного. Він виходить із визначення пов'язаності усіх людей у добрі і злі. Адже, визнавши свободу людини, ми тим самим визнаємо її відкритість до добра й зла. Добро, як і зло, це справа вибору. Тому ніхто не безпечений ні від добра, ні від зла. Тобто йдеться про більш гнучкий освітній процес, в який включено нехтувані раніше вузько прагматичні та споживацькі цінності. Освітній процес, в якому здійснюється раціональна оцінка реальності, враховується значення споживацьких та утилітарних цінностей у задоволенні різноманітних людських потреб. Освітній процес, в ході якого відбувається озброєння молоді навичками і вмінням щодо забезпечення пристойних умов існування («мати» щоб «бути», в контексті професійної й людської гідності). Освітній процес, де здійснюється виховання цілісної особистості, яке досягається за умови, коли конгруентність між «реальним Я» і «ідеальним Я» наближається до одиниці (урівноважується).

Чому без надії сподіваюсь? Очевидно, тому, що нинішнє українське суспільство втрачає традиційні зв'язки й скрепи, розколось на багаточисельні спільноти (за соціальними, політичними, культурними й, навіть, релігійними ознаками). І кожна така спільнота, переслідуючи свої інтереси, продукує, в стані перманентної війни за уми й душі людей, власні правила і принципи життя. Про наслідки ніхто по-справжньому не замислюється. Перший, хто перетворюється в цій ситуації зі свідка на жертву морально-духовного й світоглядного конфлікту – молода людина.

Єдине, що в цій ситуації хочеться нагадати нинішнім й майбутнім кумирам, – слова **Блезза Паскаля**: «Бог, який нас створив без нашої участі, не може без нашої участі нас спасти». Для того, щоб експлуатувати світ і бути щасливим у ньому, потрібно, щоб він був.

Що означає бути лідером

— Шановний Сергію Васильовичу! Чи вдалося колективу Вашого навчального закладу і яким чином організувати навчання під час карантину?

— У ліцеї «Інтелект» ми почали використовувати ІКТ з 1995 р. розробити авторські програми, електронні навчальні посібники.

Цифрове покоління ліцею отримує інформацію з Інтернету, отже конкурентоспроможність школи нині залежить від організаційно-кадрового, методичного, матеріально-технічного забезпечення сучасними ІТ.

На початку карантину було складено новий розклад занять, який доведено до відома учнів та батьків. Дистанційно викладалися всі дисципліни, окрім трудового навчання, фізкультури, мистецтва, основ здоров'я. Початок занять о 10.30, тривалість уроку 40 хвилин (чотири уроки), десять хвилин перерва.

— Які засоби зв'язку використовуються з педагогічним, учнями, батьками?

— Куратори класів проводять на платформі Zoom класні години, батьківські збори. У Viber куратор надає інформацію, відповідає на запитання батьків і учнів. Також на платформі Zoom адміністрація проводить наради вчителів з метою надання інформації, яку потрібно довести до відома батьків та учнів.

— Розумію, теперішня віртуозність має глибокі корені.

— Понад 30 років ліцеї «Інтелект» працює над науковим дослідженням «Теоретико-методичні основи управління якістю освіти (УЯО) в освітньому комплексі «Школа-ліцей-технічний університет». З 2013 р. в ліцеї STEM заняття відбуваються в системі On-lineEducation, в яку входять освітні сайти ліцею, бібліотека Конгресу США, так званий Європейський мовний портфель, EducationalTestingService, Mobil-Learning, Life-longlearning, Electronic-Learning.

А розпочалося все у 1989 р., коли було створено 9-11 фізико-математичні класи з поглибленим вивченням англійської мови. Knowhow полягало в тому, що алгебру, геометрію, фізику, англійську мову за авторськими програмами почали викладати викладачі КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Неочікуваний виклик – ситуація з пандемією – поставив перед освітянами низку завдань, що їх треба було розв'язати швидко і якісно. Кожен колектив, мобілізуючи усі свої можливості, намагався унебезпечити загрози неякісних знань, психологічного перенапруження учнів тощо. Але серед освітніх установ були й такі, як ліцей «Інтелект», в якому все було начебто заздалегідь підготованим до карантину. Однак, ні – просто тут крокують в ногу з часом, а якщо можна, намагаються й випередити його. Наша розмова з директором ліцею «Інтелект» Сергієм Романовським про актуальну ситуацію дистанційного навчання розкриває «секрети» нинішнього успіху, що завжди є результатом багаторічних попередніх цілеспрямованих зусиль.

У 1996 р. утворено ліцей «Інтелект».

— Скільки учнів у закладі? Чи всі класи охоплено дистанційним навчанням?

— У ліцеї 1078 учнів і всі класи охоплено дистанційним навчанням. Мушу зазначити, що загалом у країні маємо негативну динаміку якості підготовки випускників шкіл. Школа не несе відповідальності за якість підготовки випускника. Проблема молодих вчителів – це відмінність університетської теоретичної моделі від реальної шкільної практики. Роботодавцю не потрібні університетські дефініції, його цікавить, чи вміє працівник за короткий проміжок часу вийняти «сильний розв'язок» задачі.

Тому ми вважаємо, що середня освіта потребує розв'язання наступних проблем. Малоєфективний зміст навчально-виховного процесу не відповідає вимогам життя. Вчителі не готові до сучасного освітнього технологічного середовища, не встигають за прогресом. Батьки 10-15 років вчать дитину, а на фініші молода людина не пристосована до життя, не затребувана, безробітна. Держава витрачає гроші на освіту, але постійно чує критику і докори.

В Україні відбувається зниження інтелектуального, економічного потенціалу. Виникає проблема – хто буде працювати на наших підприємствах?

Тому ми стверджуємо: управління якістю освіти – це відповідальність адміністрації і вчителів за наслідки педагогічних дій. Упевнені: держава повинна підтримувати успішні освітні заклади, здійснюючи

точкове фінансування вдалих освітніх проектів.

— Які технології та засоби дистанційної освіти виявилися ефективними (у розрізі предметів)?

— Програмний продукт, який був створений в ліцеї дозволяє дистанційно здійснювати процес навчання та тестування. Підготовлено 1 млн 300 тис. файлів освітнього контенту (Portable Document Format) для Educational Testing Service. Розміщення в Internet навчальних ресурсів зменшило в ліцеї репродуктивний складник навчання.

— Є якісь «три кити», на яких ґрунтується успіх закладу й успішність його випускників?

— Є. Це викладання гуманітарного циклу. Формування культури мислення, культури ведення діалогу, володіння англійською мовою. Наступний – викладання фізико-математичного циклу, на якому ґрунтується аналітичне сприйняття інформації, вміння слухати, думати, задавати запитання, розуміти відповіді. І останній – викладання англійського циклу. Англійську вивчають через предмети, що їх викладають англійською мовою.

Етапом створення системи управління якістю став Меморандум про співпрацю, підписаний у 2013 р. між «Cambridge University Press» і ліцеєм «Інтелект», який став центром підготовки до Cambridge English Exams.

Викладачі англійського циклу поділяються на викладачів, які готують випускників до ЗНО з англійської мови, і на викладачів, які готують до Cambridge English Exams. Для підготовки до міжнародних іспитів розроблено інтерактивні On-Line

ресурси, які відповідають європейським стандартам. Випускники ліцею отримують сертифікати C1, B2, що сприяло 213 випускникам отримати грант на набуття освіти в університетах 16 країн світу.

— Які новації застосовано для забезпечення глибини знань?

— Для забезпечення якості профільної підготовки учнів викладачі поділяються на викладачів української мови та літератури, алгебри, геометрії, фізики і на викладачів, які контролюють рівень підготовки учнів, готуючи їх до ЗНО з фізики, математики, української мови та літератури, історії України.

Для підготовки до ЗНО з математики лекції з алгебри у 10-11 фізико-математичних класах читає доцент, лекції якого розміщено на сайті ліцею. Семінар веде вчитель-методист. Інша команда викладачів викладає геометрію. Якщо викладач захистив дисертацію з теорії груп, він в ліцеї викладає алгебру, якщо з ядерної фізики, викладає фізику, з біології – біологію.

— Що найбільш вдалося та що стало умовою успіху?

— В ліцеї відбулася апробація Electronic-Learning, розроблено авторські програми, електронні навчальні посібники (STEM), які в залежності від вимог постійно переробляються, реалізують наступність «ліцей – університет».

Інженерний персонал обслуговує електронне обладнання нового покоління, Science-Engineering-Technology-Modules. «Samsung Electronics» партнер ліцею в Smart Learning Programme.

В освітній процес ліцею впрова-

джено Blended-Learning. Це володіння сервісними комунікаціями, електронним інструментарієм, що визначило рольові функції team-building: керівник, критик, виконавець, комутатор, генератор ідей.

Для організації в ліцеї дистанційного навчання вибрано освітню платформу Google Classroom, яка допомагає викладачам заощадити час, ефективніше організувати роботу. Викладачі створюють та збирають завдання в режимі On-Line, переглядають, хто вже виконав завдання, оголошують результати перевірок у реальному часі кожному учню.

Для зворотного зв'язку з метою поліпшення якості та вдосконалення структури уроків застосовується опитування в Google Classroom та Telegram. Під час уроку також застосовується платформа Classtime (тестування, вікторини, створюються інтерактивні презентації та завдання). За допомогою цієї програми зручно стежити за роботою учнів в режимі On-Line, надавати їм зворотний зв'язок, легко вести аналітику навчального процесу, реалізовувати стратегії індивідуального підходу.

— Які, на Ваш погляд, першочергові кроки потрібно зробити, щоб дистанційне навчання стало продовженням традиційного?

— Протягом 15 років адміністрація ліцею формувала сучасну, професійно грамотну команду викладачів.

В ліцеї загострилася боротьба за кваліфікованого викладача і здібного учня-студента. Система управління якістю освітнього процесу в ліцеї ліквідувала дефіцит внутрішньої компетенції вчителя, інформаційно-комунікативний розрив поколінь. Репутаційна відповідальність вчителя замінила адміністративний контроль.

Ми впевнені, що сучасна школа потребує нової генерації виконавців. Керівництво освітою України повинно розуміти, що сучасна освіта коштує багато.

Олена ОНАЦЬ,
завідувач відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

